

ANKETA SODOBNOSTI: Če bi pisal dnevnik . . . (Slovenija zdaj in jutri)

Pisanje dnevnika je v naših časih prej izjema kot pravilo, tako hitro se namreč stvari menjavajo in spreminjajo, kot dogodki in vrednostno, da je vse manj ljudi, ki bi verjeli, da je spomina vredno, kar se iz dneva v dan v nas in okrog nas dogaja. Zato ta pogojnik v naslovu: Če bi pisal dnevnik . . .

Vabilo k sodelovanju v tej anketi torej velja tako tistim, ki si sprotnost življenja, svojega in skupnega, zapisujejo, kot tistim, ki take navade nimajo, pa jim je vendar iz zadnjega časa ostalo v spominu marsikaj, do česar se lahko ta trenutek opredelijo z zanesljivostjo dneviškega zapisa.

Omejimo se na čas od lanskoletne junijsko-julijske (desetdnevne) vojne na Slovenskem, ki je bila ne povsem nepričakovan odgovor na našo deklaracijo o neodvisnosti, do 15. januarja letos, ko nas je domala vsa Evropa vendarle priznala kot državo.

Prve emocije, pa tudi ocene, vtise, upanja in strahove, so sprti objavljali časopisi in druga občila, namen te ankete naj bi bil nekoliko globlji, dopuščal naj bi tudi določeno distanco, zlasti intelektualno, verjetno pa bi lahko bila taka anketa dragocena samorefleksija, ki nam je zlasti za prihodnost že danes potrebna.

V vsakem primeru je to, kar se je dogajalo in zgodilo od lanskega junija do danes, za Slovence in Slovenijo zelo pomembno, v marsikaterem pogledu zgodovinsko, še posebej pomembna pa se nam ta dogajanja utegnejo pokazati, če jih gledamo, ocenjujemo in doživljamo z vidika kulture in v njenem okviru literature. Za spodbudo morda nekaj ugotovitev ali domnev:

1. Po plebiscitu decembra 1990, ko je evropska in deloma že kar svetovna politika začela najbrž prvič resno jemati našo namero, da hočemo živeti kot neodvisna država, je bila tudi slovenska kultura »povabljen«, naj se po svojih poteh in s svojim posebnim jezikom vključi v prizadevanja za kar najuspešnejšo promocijo Slovenije. Je bila to zadnja (nacionalna) naloga ali priložnost za plodno navzočnost slovenske kulture v narodovem javnem življenju?

*2. Še zdaj večkrat izrečemo ali zapišemo misel, da je kultura še zmerom najzanesljivejša identifikacija našega nacionalnega bistva v svetu. Pa vendar: doslej smo bili za marsikoga domala eksotična neznanka in naša kultura (v tistem, kolikor je prodirala v svet) nekakšna metafora, ki je »urejenemu«
Zahodu pomagala razumeti naše, za tuje oči pogosto nerazvidno politično življenje. Zdaj smo, politično, odprta knjiga. Smo še zanimivi? In če smo, v čem je ta naša morebitna zanimivost za svet?*

*3. Če zgornjo misel nadaljujem: zahodni svet – in predvsem do odzivnosti v njem nam je zmerom bilo – se ni nikoli spontano zanimal za nas, zmerom smo bili mi tisti, ki smo tako rekoč »v potu svojega obraza«
iskali možnosti, da bi pritegnili njegovo pozornost, gnalo nas je prepričanje, da*

s kulturo najlaže dokažemo nekakšen *raison d'être* našega nacionalnega in civilizacijskega bivanja v zgodovinskem in geografskem prostoru, ki ga nase-ljujemo. Edina resnično odmevna kultura v svojem duhovnem potovanju z vzhoda na zahod je bila v zadnjih štirih desetletjih disidentska kultura (literatura še posebej) in prav ta ni bila na Slovenskem nikoli kaj posebno izrazita, vsekakor veliko manj kot v drugih bivših socialističnih deželah. Lahko celo zapišemo, da je zaradi znanih političnih sprememb (padca soci-alističnih državnih sistemov) disidentska literatura (in kultura v širšem smi-slu) nehala obstajati. Zanj ni več možnosti in ne interesa. K temu je treba dodati še to, da se je zaradi istih političnih sprememb zrušila tudi že skoraj tradicionalna navada medsebojne naklonjenosti znotraj socialističnega sveta. Kaj to za nas dejansko pomeni? Smo se znašli, osamosvojeni, v plodnem odprtem prostoru ali v kulturni osami? Vse to velja tudi za bivši jugoslovan-ski prostor.

4. Ali je vsaj ščepec soli v naslednji, na videz paradoksalni poziciji: zdaj, ko nismo več politično zamejeni, se vsaj deloma spreminja socialna smiselnost našega početja: ko se nam ni treba več dokazovati pred svetom, da smo in da smo tu, postaja vse večja potreba, da smo v svojih lastnih očeh kvalitativno enakovredni kulturam narodov, s katerimi stopamo v dialog. Namreč: ker smo se zmerom predvsem branili, smo razvili predvsem obrambne sposobnosti v sebi, za dialog enakovrednih nimamo izkušenj. Če se bomo znašli v gluhi lozi, nas lahko popade malodušje, ki ga doslej nismo poznali...

5. Ali je mogoče, z mislijo na kulturo, kolikor toliko zanesljivo reči, kje ta trenutek smo in kaj hočemo? Nas 15. januar postavlja v nov položaj?

Teh nekaj misli (domnev, morda predsodkov) naj bi vas predvsem spodbudilo, da bi si skušali odgovoriti na vprašanje, kot bi si odgovorili, »če bi pisali dnevnik...«. Preprosto rečeno: kot mlada slovenska država smo v položaju, kakršnega doslej nismo poznali, se mora v njem nanovo defini-rati tudi slovenska kultura? Literatura še posebej?

Vaše razmišljanje na ponujeno temo je po obliki lahko poljubno, kot se pač komu bolj ali manj spontano zapiše, intimno dnevniško, kot kratek zapis, meditacija, esej, kratka razprava. Recimo: do pet tipkanih strani. Zadnji rok: do 5. februarja. Anketa naj bi izšla v marčni številki.

Ciril Zlobec,
urednik

Ljubljana, 22. 1. 1992